

POLICY BRIEF 2025:8

Näkökulmia ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin kysymyksiin ja poliittisen päätöksenteon tueksi.

Tämä julkaisu on toteutettu osana valtioneuvoston vuoden 2023 selvitys- ja tutkimussuunnitelman toimeenpanoa. Julkaisun sisällyöstä vastaavat tiedon tuottajat, eikä tekstisisältö välttämättä edusta valtioneuvoston näkemystä.

Ikäystävällisyys näkyväksi monipuolisilla indikaattoreilla

Anu Siren, Outi Jolanki, Kristina Tiainen, Tampereen yliopisto
Erja Rappe, Jere Rajaniemi, Ikäinstituutti

Ikäystävällisyyttä edistetään Suomessa kunnissa ja hyvinvointialueilla, mutta nykyiset indikaattorit ovat liian yksipuolisia eikä kehittämistä ohjaa yhteinen tietopohja tai ymmärrys ikäystävällisyyden käsitteestä. Ikäystävällisyyttä voidaan edistää poikkihallinnollisilla, johdonmukaisilla ja entistä voimavaralähtöisemmillä indikaattoreilla, jotka huomioivat vahvemmin asuinympäristön, osallisuuden ja iäkkäiden oman näkökulman.

Ikäystävällisyys tukee hyvää elämää, varautumista ja hillitsee kustannuksia

Suomi ikääntyy nopeasti, ja vaikutukset näkyvät kaikilla hallinnonaloilla. Kuntien ja hyvinvointialueiden tehtävänä on varmistaa, että ikääntyneet voivat elää hyvää ja turvallista arkea lähellä palveluita. Kun iäkkäiden toimintakykyä, osallisuutta ja itsenäisyyttä tuetaan ennakoivasti, vähennetään samalla palvelutarvetta ja kustannuspaineita tulevaisuudessa. Ikäystävällisyyden edistäminen on yhtä aikaa investointi hyvään elämään ja taloudellisesti järkevää varautumista väestön ikääntymiseen.

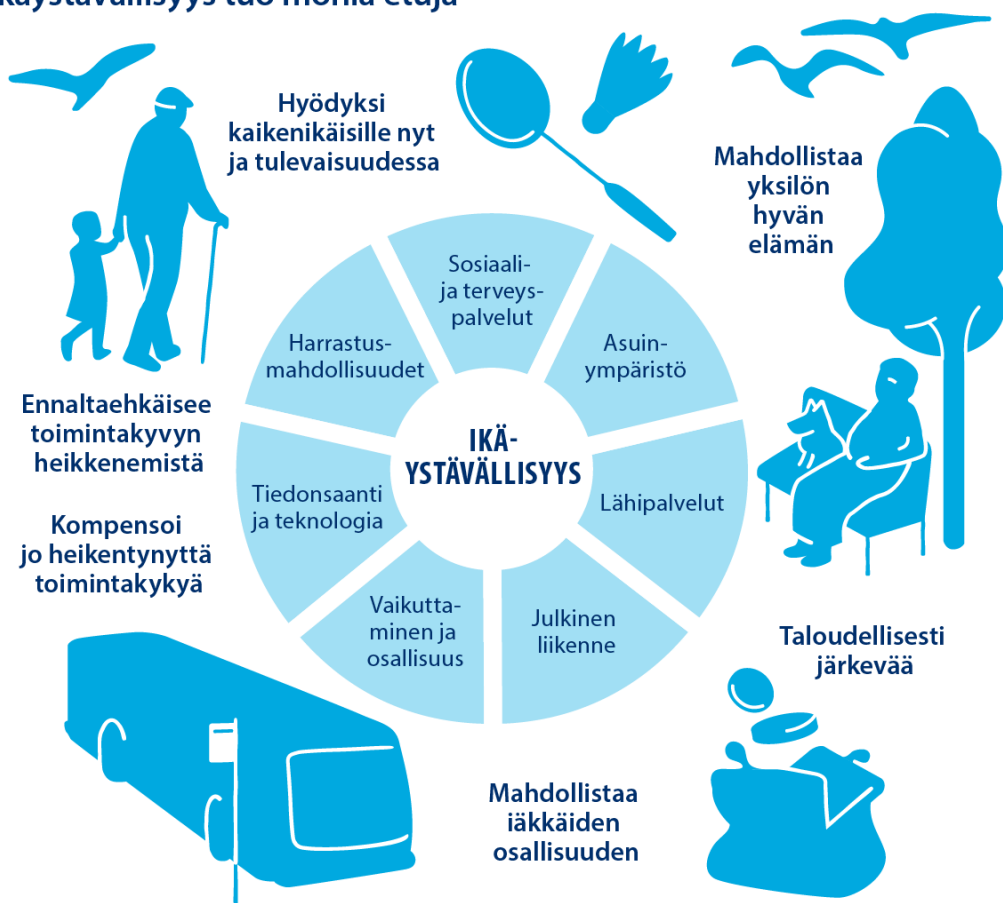
Tämä policy brief pohjautuu valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan rahoittaman hankkeen loppuraporttiin Ikäystävällisyyden laatuindikaattorit Suomessa: Kuntien ja hyvinvointialueiden varautuminen väestön ikääntymiseen (2025). Hankkeen toteuttivat Tampereen yliopisto ja Ikäinstituutti vuosina 2023–2025.

Tavoitteena oli selvittää, miten ikäystävällisyyttä ja ikääntymiseen varautumista mitataan ja arvioidaan kunnissa ja hyvinvointialueilla, ja miten ikäystävällisyyden laatuindikaattoreita voitaisiin hyödyntää johdonmukaisemmin osana päätöksentekoa ja kehittämistä.

Tausta

Ikäystävällisyys on yhä merkittävämpi näkökulma suomalaisessa väestöpolitiikassa. Se viittaa ympäristöihin, palveluihin ja yhteisöihin, jotka tukevat iäkkäiden mahdollisuuksia hyvään ja aktiiviseen vanhenemiseen. Ikäystävällisyys ei rajoitu sosiaali- ja terveyspalveluihin, vaan kattaa myös fyysisen ja sosiaalisen ympäristön, esteettömyyden, osallistumisen mahdollisuudet sekä yhteisöllisyyden.

Ikäystävällisyys tuo monia etuja

Ikäystävällisyyden arvioinnissa käytetään laatuindikaattoreita, joilla seurataan ilmiöiden tilaa ja kehitystä. Palveluiden ohella indikaattorit voivat kuvata esimerkiksi iäkkäiden kokemuksia, toimintakykyä, asumisen esteettömyyttä tai osallistumismahdollisuuksia. Niiden avulla voidaan tuottaa vertailukelpoista tietoa paikallisella ja valtakunnallisella tasolla, tukea päätöksentekoa ja arvioida, miten toimenpiteet edistävät ikäystävällisyyttä ja väestön ikääntymiseen varautumista.

Ikäystävällisyyden edistämistä ohjaa WHO:n kehittämä Age-friendly Cities and Communities -viitekehys, jota hyödynnetään laajasti eri maissa. Kansallisissa ohjelmissa, kuten Ikäohjelmassa 2030 ja Laatusuosituksessa aktiivisen ja toimintakykyisen ikääntymisen ja kestävien palvelujen turvaamiseksi 2024–2027 tavoite on tunnistettu, mutta toimeenpano ei perustu kattaviin ja vertailukelpoihin indikaattoreihin. Ilman systemaattista seurantaa ja monialaisia indikaattoreita riskinä on, että painopiste jää kaipaasti sote-palveluihin ja resurssien riittävyyteen, vaikka ikäystävällisyys on moniulotteinen ja poikkihallinnollinen tavoite.

Aineisto ja menetelmät

Selvityksen aineisto koostuu kolmesta kokonaisuudesta:

Kokonaisuus	Sisältö	Laajuus
Dokumenttianalyysi	Kuntien ja hyvinvointialueiden laajat hyvinvointikertomukset	54 kuntien ja 9 hyvinvointialueen laajaa hyvinvointikertomusta
Kyselytutkimukset	Sähköiset kyselyt kunnille, hyvinvointialueille ja vanhusneuvostoille	yli 200 vastausta
Delfoi-paneeli	Kaksivaiheinen asiantuntijaprosessi	osallistujina 26 asiantuntijaa julkiselta, akateemiselta ja järjestösektorilta

Analyysissa tarkasteltiin käytössä olevia indikaattoreita, niiden sisältöä ja soveltuvuutta ikäystävällisyyden arviointiin sekä sitä, miten indikaattoreita käytetään johtamisen ja kehittämisen tukena. Analyysissa tarkasteltiin myös, miten eri arviointimenetelmiä tulisi edelleen kehittää ikäystävällisyyden edistämiseksi ja ikääntymiseen varautumiseksi.

Keskeiset havainnot

1. Arviointikäytännöt ovat hajanaisia ja vertailtavuus puuttuu

Kunnissa ja hyvinvointialueilla ei ole vakiintuneita tapoja arvioida ikäystävällisyyttä. Menetelmät vaihtelevat, eikä yhteisten mallien puuttuessa ole vertailukelpoista tietoa toimenpiteiden vaikutuksista ikäystävällisyyden edistäjinä.

2. Indikaattorit keskittyvät kapeasti terveyteen ja sotepalveluihin

Käytössä olevat indikaattorit mittaavat pääasiassa iäkkäiden terveydentilaa ja palvelujen käyttöä. Ne eivät kata riittävästi esimerkiksi asuinympäristön esteettömyyttä, osallistumisen mahdollisuuksia tai koettua turvallisuutta.

Kehitystä vaativat osa-alueet ja mahdollisia indikaattoreita

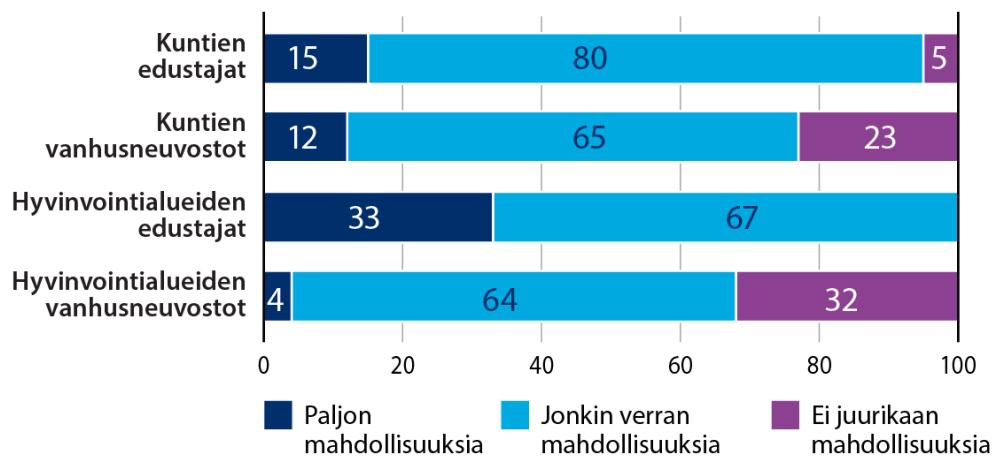

3. Indikaattoreista puuttuu iäkkäiden näkökulma

Indikaattorit kuvaavat ensisijaisesti palvelujärjestelmän näkökulmaa eivätkä iäkkäiden kokemuksia tai osallisuutta. Vanhusneuvostojen rooli ikäystävällisyyden arvioinnissa ja kehittämisessä on monin paikoin nimellinen.

Vanhusneuvostojen arviot vaikutusmahdollisuuksista olivat kuntien ja hyvinvointialueiden arvioita selvästi alhaisemmat

lääkkäiden mahdollisuus osallistua päätöksentekoon, %

4. Indikaattoreita käytetään vaihtelevasti

Hyvinvointikertomuksissa käytetään yleisesti ikääntyneisiin liittyviä indikaattoreita, mutta niiden käyttö ei ole johdonmukaista ja rooli kehittämisen ja päätöksenteon tukena on heikko.

5. Poikkihallinnollinen yhteistyö on riittämätöntä

Ikäystävällisyys vaatisi eri toimialojen yhteistyötä, mutta vastuut ovat epäselviä ja yhteistyörakenteet ohuita erityisesti kuntien ja hyvinvointialueiden välillä.

6. Indikaattorien laajentaminen edistää ikäystävällisyyttä

Uusien indikaattorien kehittäminen ja hyödyntäminen parantaisi ikäystävällisyyden seurantaa ja väestön ikääntymiseen varautumista. Kuntatasolla tällaisia voisivat olla esimerkiksi esteettömien asuntojen määrä, käveltävyys (*Walkability Score*) sekä varautumistoimien sisällyttäminen hyvinvointisuunnitelmiin ja niiden seurantaan. Hyvinvointialueetasolla keskeisiä indikaattoreita voisivat olla kevyempien ja raskaampien palvelujen asiakasmäärien suhde, terveysasemien sijainti sekä iäkkäiden palveluliikenteen kattavuus.

Johtopäätökset

Ilman valtakunnallisesti kattavaa ja luotettavaa tietoa paikallisista ja alueellisista arviointikäytännöistä ikäystävällisyyden strateginen kehittäminen ja väestön ikääntymiseen varautuminen eivät ole mahdollisia. Nykyiset indikaattorit ovat liian kapeita, järjestelmälähtöisiä ja vaihtelevasti käytettyjä.

Kunnat ja hyvinvointialueet tarvitsevat tuekseen yhteisen, WHO:n kansainvälisesti hyödynnettyyn viitekehukseen pohjautuvan kansallisen viitekehysten sekä uusia, voimavara- ja monialaisia indikaattoreita. Näiden tulee huomioida fyysisen ympäristön saavutettavuus ja esteettömyys, iäkkäiden kokemukset ja osallisuus sekä yhteisöllisyyden ja hyvinvoinnin edellytykset. Indikaattorien kehittäminen edellyttää ikääntyneiden osallistamista sekä paikallista tietopohjaa, joka täydentää valtakunnallista seuranta-

Yhteenvedo toimenpide-ehdotuksista

Laajennetaan indikaattorivalikoimaa monipuoliseksi ja voimavara- ja monialaiseksi

Indikaattorit kattavat fyysisen ja sosiaalisen ympäristön, osallisuuden, esteettömyyden, iäkkäiden turvallisuuden ja hyvinvointia tukevat palvelut ja olosuhteet (esim. ulkoilumahdollisuudet, kulttuuripalveluiden saavutettavuus.)

Vastuu: THL (indikaattorien kehitys ja ohjeistus)

Tuki: STM politiikkalinjauksissa, kunnat ja hyvinvointialueet käytännön pilotoinnissa, järjestöt, vanhusneuvostot ja asiantuntijaverkostot sisällön kehittämisessä

Laaditaan kansallinen viitekehys ikäystävällisyyden arviointiin

Viitekehys mahdollistaa paikallisen ja alueellisen arvioinnin sekä tukee kansallisen tietopohjan rakentamista ja ikääntymiseen varautumista.

Vastuu: Sosiaali- ja terveysministeriö (STM), Ympäristöministeriö (YM)

Tuki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) indikaattorityön koordinaattorina, tutkimuslaitokset asiantuntijasisällön tuottajina

Vahvistetaan iäkkäiden näkökulmaa indikaattoreissa

lääkkäät otetaan aktiivisesti mukaan ikäystävällisyyden arviointiin: kuulemiset, kokemustieto ja arjen realiteetit kytketään indikaattoreihin.

Vastuu: Kunnat ja hyvinvointialueet (osallistavat rakenteet ja tiedonkeruu)

Tuki: Vanhusneuvostot, järjestöt, STM ja THL menetelmäohjauksessa

Hyödynnetään ja täydennetään olemassa olevia tietopohjia paikallisella tiedolla

Kansalliset järjestelmät (TEAvisari, Sotkanet, sähköinen hyvinvointikertomus) toimivat perustana, mutta niitä täydennetään paikallisesti tuotetulla tiedolla. Näin voidaan huomioida alueelliset erityispiirteet ja tuottaa tietoa varautumisen tueksi.

Vastuu: THL (järjestelmien kehittäminen ja tiedon integrointi)

Tuki: Kunnat ja hyvinvointialueet tietojen syöttäjinä, STM ja VNK rahoitus- ja resurssiohjauksessa

Kehitetään poikkihallinnollista yhteistyötä ja yhdyspintatyötä

Perustetaan hyvinvointialueille laaja-alaiset yhteistyöryhmät, joissa ovat mukana kuntien, hyvinvointialueen sekä ikääntyneiden edustajat. Ryhmien tehtävänä on kehittää alueen ikäystävällisyyttä ja varautumista väestön ikääntymiseen kokonaisvaltaisesti ja yhteiskunnan eri sektorit läpileikkaavasti. Vaihtoehtoisesti hyödynnetään olemassaolevia hyte- tai hytetu -yhteistyöryhmiä ikäystävällisyyden edistämiseksi.

Vastuu: Hyvinvointialueet (koordinoivat asiantuntijaryhmät)

Tuki: Kunnat, järjestöt, elinkeinoelämä ja vanhusneuvostot, STM strategisessa ohjauksessa

YHTEISTYÖRYHMÄN TEHTÄVÄT

- Ikäystävällisyyden ja varautumisen kehittäminen
- Palvelujen kokonaisvaltainen tarkastelu ja saavutettavuus
- Hyvinvoinnin ja aktiivisen arjen tukeminen
- Rakennetun ympäristön esteettömyys ja turvallisuus
- Ennaltaehkäisy ja ennakointi

Lisälukemista

Raportti: Ikäystävällisyyden laatuindikaattorit Suomessa:
Kuntien ja hyvinvointialueiden varautuminen väestön ikääntymiseen. Valtioneuvoston
selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2025:7. Saatavilla:
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-265-7>.

Lisätietoja:

Professori Anu Siren, Tampereen yliopisto

anu.siren@tuni.fi. Lisätietoja: [Tampereen yliopiston verkkosivut](#)

Vanhempi tutkija Erja Rappe, Ikäinstituutti

erja.rappe@ikainstituutti.fi. Lisätietoja: [Ikäinstituutin verkkosivut](#)

Tutkimushanke Ikäystävällisyyden laatuindikaattorit Suomessa on toteutettu osana valtioneuvoston vuoden 2023 selvitys- ja tutkimusssuunnitelman toimeenpanoa.

Hankkeen ohjausryhmän puheenjohtaja:

Neuvotteleva virkamies **Satu Karppanen**

sosiaali- ja terveysministeriö

satu.karppanen@gov.fi

Ikäinstituutti

Tampereen yliopisto

Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta
Statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet